

Pakistan’da Hadis Çalışmaları,
Mehmet Özşenel,
İstanbul: İFAV Yayınları 2014, 227 Sayfa.

İslâm coğrafyasının önemli bir bölümünü teşkil eden Hint Alt Kıtası, hadis ilmi ve eğitimi açısından büyük önem arz etmektedir. Esasen hadis ilmi, İslâm dünyasının diğer bölgelerinde zayıflamaya başlarken XVI. yüzyıldan itibaren Hint Alt Kıtası’nda gerek hadisle ilgili tedrisat ve telifatta gerekse sünnet merkezli bir düşünce dünyasının oluşmasında ciddi bir yükselme göstermiştir. *Pakistan’da Hadis Çalışmaları* adlı Mehmet Özşenel’e ait bu çalışma, Hint Alt Kıtası’ndaki hadis faaliyetlerinin izini sürmeye ve bölgedeki hadisçileri ve hadis edebiyâtını tespit etmeye çalışan önemli bir eserdir. Yazarın yüksek lisans tezi olarak 1992 yılında tamamladığı ancak bu baskı ile kisve-i tab‘a bürünmüş bulunan eser (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, temel İslam Bilimleri, Hadis, İstanbul: XXI+160 sayfa 1992) bu adla yayımlanmak suretiyle daha geniş bir ilgili topluluğunun istifadesine sunulmuştur.

Yazar Özşenel’in, *Pakistan’da Hadis Çalışmaları* adlı eseri önsöz, giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Müellif önsözde ülkemize Hint Alt Kıtası’nın siyasî, sosyal ve kültürel boyutlarıyla yeterince ele alınmadığına, özellikle bölgedeki köklü medrese geleneği ve İslâmî kitâbiyât üzerine yapılacak araştırmaların İslâmî ilimler sahasında yeni ufuklar açacağına dikkat çekmekte, ardından konuyu ele alış tarzına, her bir bölümde işlediği meselelere değinip bu çalışmanın ortaya çıkmasında katkı ve desteği bulunanlara teşekkür ederek önsöze son vermektedir (s. 9-11).

“Hindistan ve Pakistan’da Hadis İlminin Doğuş ve Gelişimi” adını taşıyan birinci bölümde (s. 25-124) İslâm’ın bölgeye girdiği ilk devirlerde ilmî açıdan önemli gelişmeler yaşandığı, hem bölgeye dışarıdan gelen muhaddislerin hem de bölgede yetişen âlimlerin hadis ilminin gelişmesine önemli katkıları bulunduğu; ancak bu faaliyetlerin sistematik değil, ferdî çalışmalar olduğu anlatılmaktadır (s. 30). Ardından “Türk Devletleri Döneminde Hadis İlmi” konusu ele alınmakta ve Gazneliler döneminde hadis ilminde belirli bir duraklama mevcutken (s. 33) Delhi Türk Sultanlıkları devrinde diğer İslâmî ilimlerle bir-

likte hadis ilminde de birtakım gelişmelerin yaşandığına, İslâm dünyasının diğer bölgelerinden bu bölgeye muhaddislerin geldiğine değinilmektedir (s. 47-48).

Birinci bölümde Babürlüler dönemi üzerinde özellikle Şah Veliyyullah ve onun hadis ilmine yaptığı katkılara vurgu yapıldığı dikkat çekmektedir. Hint Alt Kitası'nda Şah Veliyyullah ve oğullarının yaptığı hizmetler neticesinde hadis ilminin ihya edildiği, Hintli Müslümanların tarihinde yeni bir sayfa açıldığı söylenmektedir (s. 81-82). Birinci bölüm, İngiliz hâkimiyeti döneminde faaliyet gösteren Diyobend, Ehl-i hadis ve Birelvî ekollerinin hadis ilmine ve öğretimine sağladıkları katkılar ve bunların önemli temsilcileri hakkında bilgi ve rerek sona ermektedir (s. 100-124).

“Pakistan'da Hadis Çalışmaları” isimli ikinci bölümde (s. 127-183) ilk olarak Pakistan'ın bağımsızlık sürecinden bahsedilmekte, ardından resmî eğitim kurumları ve medreselerdeki hadis eğitim ve öğretiminin mahiyeti hakkında bilgi verilmektedir. Örnek olması bakımından resmî ve gayri resmî eğitim ve öğretim kurumlarından bazıları ve buralardaki hadis çalışmalarına temas edilmektedir (s. 129-154). Daha sonra Pakistan'daki hadis çalışmalarına katkı sağlayan Şedbîr Ahmed Osmânî, İşfâkurrahman Kandehevî, Ahmed Yar Han Nâimî, Muhammed İdris Kandehevî, Zafer Ahmed Tehânevî, Muhammed Yusuf Bennûri, Atâullah Hanîf Bucyânî, Muhammed Abdürreşîd Numânî, Bedüuddin Şah Râşidî ve Muhammed Osman Takî gibi önde gelen şahsiyetler ve onların hadis çalışmaları hakkında verilmektedir (s. 155-179).

Kitabın ikinci bölümünde son olarak, bölgedeki hadis çalışmalarının mahiyeti ve bu çalışmaların hangi alanlara yoğunlaştıkları konusunda fikir vermesi amacıyla daha önceki bölümlerde temas edilmeyen hadis çalışmaları listesi verilmektedir. Pakistan'daki hadis çalışmalarının hadis metinleri, hadis şerhleri, belli konulara tahsis edilmiş hadis çalışmaları, tahrir çalışmaları, hadis usûlü çalışmaları, hadisin hücciyeti, hadis tarihi ve hadis ricâli ile ilgili yapılan çalışmalar şeklinde kategorize edilebileceğinden bahsedilmekte ve zikri geçen alanlarda yapılan çalışmalar kronolojik olarak verilmektedir (s. 179-183).

Kitapta anlatılanların kısa bir özeti niteliğindeki sonuç bölümünde ise müellif, bugün Pakistan'da akademik çevrelerin yanı sıra klasik yapılarıyla geniş bir hadis eğitim ve öğretimi faaliyetinde bulunan medrese geleneğinin varlığının devam ettirdiğine dikkat çekmekte, bu geleneğin Şah Veliyyullah ile kökleştiğini, onun hadis eğitim ve öğretimine verdiği ehemmiyetin ve açtığı hadis çığırının XIX. yüzyılda önemli sonuçlar doğurduğuna vurgu yapmaktadır. Müellif son olarak, Türkiye'de hadis sahasında yapılan araştırmalarda, İslâm coğrafyasının diğer bölgelerindeki hadis çalışmalarını tanıma ve tanıtmaya yönelik araştırmalar yapılması gerektiğine işaret etmektedir (s. 185-187).

Mehmet Özşenel'in *Pakistan'da Hadis Çalışmaları* isimli bu kitabı, gerek müellifin 1990-1992 yılları arasında Pakistan'da gerçekleştirdiği araştırma ve

incelemeler neticesinde ortaya çıkmış olması gerekse Türkçede alanında ilk müstakil eser olması hasebiyle önem arz etmektedir. Bununla birlikte bu çalışma, bölgede hazırlanan Arapça ve Urduca temel kaynakları ve kitâbiyâtı tarayıp, bunların sentezini sunması bakımından da oldukça önemlidir. Netice itibariyle bu kitabın Hint Alt Kıtası'ndaki hadis faaliyetleri hakkında araştırma yapmak isteyen araştırmacılar için önemli bilgiler sunduğu ve yol gösterici olduğuna işaret etmek gerekmektedir.

Ayşenur DUMAN

Giresun Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Hadis, GİRESUN